

904(ЧУКР)

А 64

АНАЛІТИЧНА ДОПОВІДЬ

**ДО ЩОРІЧНОГО ПОСЛАННЯ
ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ
ДО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ**

**«ПРО ВНУТРІШНЄ ТА ЗОВНІШНЄ
СТАНОВИЩЕ УКРАЇНИ В 2017 РОЦІ»**

НАЦІОНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ СТРАТЕГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

АНАЛІТИЧНА ДОПОВІДЬ

**ДО ЩОРІЧНОГО ПОСЛАННЯ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ
ДО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
«ПРО ВНУТРІШНЄ ТА ЗОВНІШНЄ
СТАНОВИЩЕ УКРАЇНИ В 2017 РОЦІ»**

A077876

БІБЛІОТЕКА ХУПС

№ 130203

НАВЧАЛЬНИЙ ФОНД

УДК 338.24.021.8+35.075.31(477)
А64

*За повного або часткового відтворення матеріалів цієї публікації
посилання на видання обов'язкове*

Редакційна колегія:

ГОРБУЛІН Володимир Павлович – директор Національного інституту стратегічних досліджень;

ВЛАСЮК Олександр Степанович – перший заступник директора Національного інституту стратегічних досліджень;

ЛЯШЕНКО Олександра Миколаївна – учений секретар Національного інституту стратегічних досліджень.

Електронна версія: www.niss.gov.ua

А64 Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2017 році». – К. : НІСД, 2017. – 928 с.

ISBN 978–966–554–279–7

УДК 338.24.021.8+35.075.31(477)

ISBN 978–966–554–279–7

© Національний інститут
стратегічних досліджень, 2017

ЗМІСТ

ВСТУП	13
-------------	----

ЧАСТИНА I ІМПЕРАТИВИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ АГРЕСІЇ

РОЗДІЛ 1. НАЦІОНАЛЬНА ПАРАДИГМА ПРОТИДІЇ ГІБРИДНИМ ЗАГРОЗАМ	27
--	----

1.1. Політика Кремля як головний виклик національній безпеці	27
1.2. Гібридні загрози національній безпеці	31
1.3. Пріоритети держави у сфері захисту національної безпеки	34

РОЗДІЛ 2. ПРІОРИТЕТ МИРНИХ ЗАСОБІВ ПРОТИСТОЯННЯ АГРЕСІЇ	38
--	----

2.1. Політико-правові інструменти протидії російській агресії	38
2.2. Публічна дипломатія в умовах гібридного протистояння	42
2.3. Зміцнення української ідентичності як протидія російській ідеологічній експансії	45
2.4. Інформаційна безпека та кібербезпека держави	47
2.5. Створення державної системи захисту критичної інфраструктури	56
2.6. Модернізація соціальної політики у сфері безпеки та оборони	61

РОЗДІЛ 3. НЕОБХІДНА СИЛОВА ПРОТИДІЯ ГІБРИДНИМ ЗАГРОЗАМ	68
---	----

3.1. Збройні Сили України	70
3.2. Оборонно-промисловий комплекс України	92
3.3. Національні спецслужби	107
3.4. Система правоохоронних органів	113
<i>Додаток. Стан виконання завдань оборонної реформи</i>	<i>125</i>

РОЗДІЛ 4. ДЕОКУПАЦІЯ І РЕІНТЕГРАЦІЯ	141
---	-----

4.1. Зовнішньополітичні та міжнародно-правові чинники деокупації	142
4.2. Нормативно-правове забезпечення деокупації	145
4.3. Гуманітарний вимір деокупації та реінтеграції	154
4.4. Інформаційна політика щодо тимчасово непідконтрольних територій	160
4.5. Економічна і фінансова реінтеграція	166
4.6. Соціальна реінтеграція: захист прав і свобод внутрішньо переміщених осіб	181
4.7. Соціально-економічний розвиток постконфліктних територій	190
<i>Додаток. Майбутнє тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей: соціологічний вимір</i>	<i>198</i>

ЧАСТИНА II ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА

РОЗДІЛ 5. ГЛОБАЛЬНЕ БЕЗПЕКОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ ТА ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІ ПРІОРИТЕТИ УКРАЇНИ	215
5.1. Актуальні виклики глобальній та європейській безпеці	215
5.2. Очікувані трансформації Європейського Союзу	220
5.3. Політика НАТО в новій безпековій ситуації та перспективи співробітництва між Україною та Альянсом	225
5.4. Відносини України із стратегічними партнерами	231
5.5. Пріоритети зовнішньої та безпекової політики України в Центральній Європі, Балтії та Чорноморському регіоні	242
5.6. Зовнішньополітичні інтереси України у стратегічних регіонах світу	246
РОЗДІЛ 6. ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА	252
6.1. Політичні та економічні передумови вступу України в ЄС	252
6.2. Угода про асоціацію як дорожня карта реформ	257
6.3. Пошук нових ринків збуту та залучення інвестицій як завдання економічної дипломатії	269
<i>Додаток. Стан імплементації правових актів ЄС, передбачених Угодою про асоціацію Україна – ЄС, зі строком виконання у 2016 р.</i>	273

ЧАСТИНА III ВНУТРІШНЯ ПОЛІТИКА

РОЗДІЛ 7. ЗМІЦНЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ	283
7.1. Основні засади зміцнення спільної ідентичності громадян України	283
7.2. Розвиток державної мови та захист мовних прав громадян	288
7.3. Політика національної пам'яті у світлі внутрішніх і зовнішніх викликів	293
7.4. Інтенсифікація міжрегіональних гуманітарних зв'язків	300
7.5. Етнополітичний вимір демократичної консолідації	305
7.6. Гармонізація розвитку міжконфесійних відносин та Українська Помісна Православна Церква	309
РОЗДІЛ 8. ПОДОЛАННЯ КОРУПЦІЇ	315
8.1. Антикорупційна реформа	315
Інституційне становлення та законодавче забезпечення антикорупційної реформи	315
Перешкоди на шляху антикорупційних заходів	321
Проблеми функціонування антикорупційних органів	327
Гармонізація антикорупційних та антилегалізаційних заходів у системі запобігання та протидії корупції	338
Антикорупційний зміст електронного декларування	343
Пріоритетні напрямки вдосконалення антикорупційної політики	347

8.2. Судова реформа	348
8.3. Реформа у сфері публічних закупівель	359
8.4. Електронний реєстр відшкодування ПДВ у системі заходів протидії корупції	364
8.5. Протидія корупції в процесі приватизації та управління публічними ресурсами	370
Нормативно-правове забезпечення удосконалення управління державними та комунальними підприємствами	371
Здобутки та проблеми реформування системи управління державною власністю	373
Ефективність трансформації власності	376
Пріоритетні напрямки протидії корупції в процесах трансформації власності та управління публічними ресурсами	378
8.6. Звуження ролі держави в управлінні публічними ресурсами як превентивний антикорупційний чинник	379
РОЗДІЛ 9. АКТУАЛЬНІ СОЦІАЛЬНІ РЕФОРМИ	388
9.1. Медична реформа	388
9.2. Пенсійна реформа	395
9.3. Реформа державної політики доходів	401
9.4. Забезпечення державного управління якісною інформацією	405
РОЗДІЛ 10. ПОЛІТИЧНА СИСТЕМА	408
10.1. Можливості та ризики парламентсько-президентської моделі державного управління	408
10.2. Формування відповідальності партійної системи України	412
10.3. Прозорість та підзвітність влади	416
10.4. Громадянське суспільство та державна політика	419
РОЗДІЛ 11. ГУМАНІТАРНА ПОЛІТИКА	424
11.1. Національна система освіти як ресурс розвитку та безпеки України	424
11.2. Пріоритети реформування наукової сфери України	433
11.3. Роль і завдання культурної політики	442
11.4. Молодіжна політика в умовах гібридної війни	449
РОЗДІЛ 12. ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ	456
12.1. Бюджетна децентралізація	457
12.2. Формування об'єднаних територіальних громад	464
12.3. Секторальна децентралізація	473
РОЗДІЛ 13. ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА	485
13.1. Стратегічні орієнтири розвитку енергетики України	485
13.2. Подолання критичної залежності від Росії та диверсифікація джерел і технологій у сфері енергетики	490
13.3. Забезпечення функціонування енергетичного комплексу у кризових ситуаціях	494
13.4. Проблеми і пріоритети екологічної та техногенної безпеки	500
13.5. Реалізація державної політики енергоефективності	504

РОЗДІЛ 14. ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ	509
14.1. Макроекономічні аспекти протидії гібридним загрозам	510
14.2. Підприємництво як основа національного економічного відродження	516
14.3. Внутрішні резерви економічного зростання	520
14.4. Зовнішньоторговельний потенціал розвитку	524
14.5. Потенціал прямих іноземних інвестицій для економічного зростання	529
РОЗДІЛ 15. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МАКРОФІНАНСОВОЇ СТАБІЛІЗАЦІЇ	536
15.1. Здобутки в реформуванні фінансової сфери	536
15.2. Пріоритети бюджетно-податкової політики	542
15.3. Трансформація боргової політики	548
15.4. Розвиток співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями	555
15.5. Завдання валютно-курсової політики	562
15.6. Відновлення банківської системи	565
15.7. Інфляційне таргетування	571
РОЗДІЛ 16. ІМПУЛЬСИ РОЗВИТКУ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ	576
16.1. Виклики розвитку реального сектору економіки у сучасних умовах	576
16.2. Модернізаційні зрушення в промисловості	582
16.3. Активізація потенціалу аграрного сектору	592
16.4. Земельна реформа	597
16.5. Реформування транспортного сектору	604
16.6. Захист прав інтелектуальної власності	612
РОЗДІЛ 17. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІДНОСИН	628
17.1. Актуальні проблеми розвитку та функціонування інформаційного простору: свобода інформації та публічні комунікації	628
17.2. Реформа державної та комунальної преси, створення системи суспільного мовлення	636
17.3. Інформаційне суспільство та розвиток електронного урядування	642
ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ РЕФОРМ	663
ПРО СТРАТЕГІЮ СТАЛОГО РОЗВИТКУ «УКРАЇНА – 2020»	666
ЦІЛІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ДЛЯ УКРАЇНИ ДО 2030 РОКУ	678

СТАТИСТИЧНІ ТАБЛИЦІ	681
1. Основні соціально- економічні показники	682
2. Індекси основних соціально-економічних показників	684
Національні рахунки	
3. Валовий внутрішній продукт	685
4. Виробництво та розподіл валового внутрішнього продукту за видами економічної діяльності	686
5. Питома вага проміжного споживання у випуску за видами економічної діяльності	692
6. Структура валової доданої вартості за видами економічної діяльності	693
7. Індекси фізичного обсягу та індекси-дефлятори валової доданої вартості за видами економічної діяльності	694
8. Валовий внутрішній продукт за категоріями доходу	696
9. Структура валового внутрішнього продукту за категоріями доходу	697
10. Валовий внутрішній продукт за категоріями кінцевого використання	698
11. Структура валового внутрішнього продукту за категоріями кінцевого використання	699
12. Індекси фізичного обсягу валового внутрішнього продукту за категоріями кінцевого використання	700
13. Валове нагромадження основного капіталу в розрізі видів нефінансових активів	701
14. Кінцеві споживчі витрати домашніх господарств за цілями	702
15. Валовий регіональний продукт	703
16. Валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу	704
17. Індекси фізичного обсягу валового регіонального продукту	705
Бюджетно-податковий сектор	
18. Доходи Зведеного бюджету України за 2011–2017 рр.	706
19. Доходи Державного бюджету України за 2011–2017 рр.	707
20. Видатки Зведеного бюджету України за функціональною класифікацією видатків за 2011–2017 рр.	708
21. Видатки Державного бюджету України за функціональною класифікацією видатків за 2011–2017 рр.	709
22. Державний та гарантований державою борг України за 2011–2017 рр.	710
23. Державний та гарантований державою борг України за 2011–2017 рр.	711
24. Структура державного та гарантованого державою боргу в розрізі валют погашення станом в 2015–2017 рр.	712
Фінансовий сектор	
25. Огляд депозитних корпорацій (включаючи Національний банк України)	713
26. Грошові агрегати та кореспондуючі статті Огляду депозитних корпорацій	717

27. Процентні ставки рефінансування банків Національним банком України	719
28. Процентні ставки та обсяги за кредитами, наданими у звітному періоді резидентам (крім інших депозитних корпорацій), за секторами економіки	720
29. Процентні ставки та обсяги за депозитами, залученими у звітному періоді на рахунки резидентів (крім інших депозитних корпорацій), за секторами економіки	722
30. Депозити резидентів у розрізі секторів економіки	724
31. Кредити, надані резидентам у розрізі секторів економіки	726

Зовнішній сектор: основні показники

32. Динаміка показників розвитку зовнішнього сектору економіки України	728
33. Офіційний курс гривні до іноземних валют, встановлений Національним банком України, середній за період	730
34. Динаміка платіжного балансу України (аналітична форма представлення)	732
35. Офіційні резервні активи	735

Зовнішній сектор

36. Географічна структура експорту товарів	736
37. Географічна структура імпорту товарів	736
38. Обсяги експорту товарів по регіонах	737
39. Обсяги імпорту товарів по регіонах	738
40. Експорт товарів до країн ЄС (28)	739
41. Імпорт товарів з країн ЄС (28)	740
42. Експорт окремих товарів	741
43. Імпорт окремих товарів	742
44. Динаміка обсягів експорту послуг (за видами послуг)	743
45. Динаміка обсягів імпорту послуг (за видами послуг)	745
46. Динаміка обсягів експорту послуг (по країнах світу)	747
47. Динаміка обсягів імпорту послуг (по країнах світу)	750
48. Прямі інвестиції (акціонерний капітал) з країн світу в економіці України	752
49. Прямі інвестиції (акціонерний капітал) в економіці України за видами економічної діяльності	753
50. Прямі інвестиції (акціонерний капітал) з України в економіці країн світу	754
51. Прямі інвестиції (акціонерний капітал) з України за видами економічної діяльності	755
52. Прямі інвестиції (акціонерний капітал) у регіонах України	756
53. Прямі інвестиції (акціонерний капітал) на одну особу населення у регіонах України	757
54. Прямі інвестиції (акціонерний капітал) з регіонів України в економіці країн світу	758
55. Зовнішній борг України (за методологією МВФ, КПБ 6)	759

56. Валютна структура зовнішнього боргу станом на 01.01.2017 р. у розрізі секторів економіки та за початковим терміном до погашення	760
---	-----

Ціни

57. Індекси споживчих цін на основні групи товарів та послуг	761
58. Індекси споживчих цін по регіонах	763
59. Індекси цін виробників промислової продукції у 2013–2016 рр.	764
60. Індекси цін реалізації продукції сільського господарства сільськогосподарськими підприємствами	765
61. Індекси цін на будівельно-монтажні роботи	765

Промисловість

62. Індекси промислової продукції за видами діяльності	766
63. Індекси промислової продукції по регіонах	768
64. Виробництво (видобуток) основних видів промислової продукції	769
65. Структура реалізованої промислової продукції за видами діяльності у 2000–2011 рр.	772
65.1. Структура обсягу реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) за видами діяльності у 2010–2016 рр.	773
66. Частка інноваційно активних підприємств по регіонах	774
67. Частка інноваційно активних підприємств за видами економічної діяльності	775
68. Частка обсягу реалізованої інноваційної продукції по регіонах	776
69. Частка обсягу реалізованої інноваційної продукції за видами економічної діяльності	777

Енергетика

70. Баланси попиту та пропозицій	778
71. Енергоємність ВВП	779
72. Використання палива й енергії	779

Сільське господарство

73. Продукція сільського господарства у постійних цінах	780
74. Індекси сільськогосподарської продукції	780
75. Індекси сільськогосподарської продукції по регіонах	781
76. Рівень рентабельності основних видів продукції сільського господарства у сільськогосподарських підприємствах	782
77. Посівні площі сільськогосподарських культур	782
78. Виробництво сільськогосподарських культур	783
79. Урожайність сільськогосподарських культур	784
80. Кількість сільськогосподарських тварин	784
81. Виробництво продукції тваринництва	785
82. Продуктивність сільськогосподарських тварин	786

Будівництво

83. Індекси будівельної продукції за видами	787
84. Індекси будівельної продукції по регіонах	787
85. Прийняття в експлуатацію житла по регіонах	788
86. Обсяг прийнятого в експлуатацію житла у розрахунку на 1000 осіб населення по регіонах	789
87. Прийняття в експлуатацію окремих виробничих потужностей	790

Капітальні інвестиції

88. Капітальні інвестиції за видами активів	791
89. Капітальні інвестиції за джерелами фінансування	791
90. Капітальні інвестиції по регіонах	792
91. Капітальні інвестиції за видами економічної діяльності	793
92. Капітальні інвестиції за видами промислової діяльності	795
93. Індекс капітальних інвестицій за видами економічної діяльності	796
94. Індекси капітальних інвестицій за видами промислової діяльності	798
95. Капітальні інвестиції у житлове будівництво по регіонах	799

Транспорт і зв'язок

96. Перевезення вантажів за видами транспорту	800
97. Індекси обсягу перевезення вантажів за видами транспорту	800
98. Вантажооборот за видами транспорту	801
99. Відправлення (перевезення) пасажирів за видами транспорту загального користування	801
100. Індекси обсягу відправлення (перевезення) пасажирів транспортном загального користування	802
101. Продукція (послуги) підприємств пошти та зв'язку загального користування	802

Внутрішня торгівля

102. Товарооборот внутрішньої торгівлі	803
103. Товарна структура оптового товарообороту підприємств	803
104. Індекси фізичного обсягу роздрібного товарообороту підприємств	807
105. Роздрібний товарооборот підприємств по регіонах	807
106. Товарна структура роздрібного товарообороту підприємств	808

Розвиток підприємництва

107. Основні показники діяльності підприємств за їх розмірами	812
108. Кількість підприємств за їх розмірами у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення по регіонах	814
109. Кількість підприємств за їх розмірами за видами економічної діяльності	817
110. Кількість зайнятих працівників підприємств за їх розмірами за видами економічної діяльності	821

111. Кількість найманих працівників підприємств за їх розмірами за видами економічної діяльності	825
112. Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств за їх розмірами за видами економічної діяльності	829
113. Структура оборотних активів	835
113.1. Структура оборотних активів	835
114. Оборотні активи підприємств за видами економічної діяльності	836
115. Фінансовий результат (сальдо) підприємств до оподаткування за їх розмірами за видами економічної діяльності	837
116. Збиток підприємств до оподаткування за їх розмірами за видами економічної діяльності	840
117. Частка підприємств, які одержали збиток до оподаткування, за їх розмірами за видами економічної діяльності	843
118. Рівень рентабельності операційної діяльності підприємств за їх розмірами за видами економічної діяльності	846

Демографічна ситуація

119. Чисельність населення	849
120. Розподіл постійного населення за окремими віковими групами по регіонах	850
121. Кількість живонароджених, померлих та природний приріст (скорочення) населення	853
122. Міграційний рух населення по регіонах	854
123. Середня очікувана тривалість життя при народженні в Україні	857

Доходи населення, соціальне забезпечення

124. Доходи і витрати населення України	858
125. Доходи населення по регіонах	859
126. Наявний дохід населення	860
127. Наявний дохід на одну особу	861
128. Витрати населення по регіонах	862
129. Витрати населення на одну особу	863
130. Структура доходів і витрат населення України	864
131. Середньомісячна номінальна та реальна заробітна плата у 2016 р.	865
132. Середньомісячна номінальна заробітна плата за видами економічної діяльності	866
133. Середньомісячна номінальна заробітна плата по регіонах	867
134. Індекси реальної заробітної плати по регіонах	868
135. Загальна заборгованість населенню із заробітної плати та соціальних виплат	869
136. Кількість пенсіонерів	870
137. Кількість пенсіонерів по регіонах	871
138. Середній розмір місячної пенсії	884

Ринок праці

139. Населення за економічною активністю	885
140. Зайнятість населення по регіонах	886
141. Безробіття населення (за методологією МОП) по регіонах	888
142. Кількість зареєстрованих безробітних по регіонах	890

Соціальний розвиток

143. Основні показники охорони здоров'я	891
144. Кількість осіб, які навчалися у навчальних закладах	892
145. Вищі навчальні заклади	893
146. Кількість релігійних організацій	894

Охорона навколишнього середовища

147. Основні показники водопостачання і водовідведення	895
148. Основні показники використання й охорони лісу, тваринних ресурсів	896
149. Викиди окремих забруднюючих речовин та діоксиду вуглецю в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення	897
150. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення по регіонах	898
151. Утворення відходів за видами економічної діяльності підприємств і в домогосподарствах	899

Окремі зіставлення по країнах світу

152. Чисельність населення	900
153. Рівень безробіття	901
154. Валовий внутрішній продукт	902
155. Рівень зростання валового внутрішнього продукту	903
156. Валовий внутрішній продукт на одну особу	904
157. Темпи приросту (зниження) промислового виробництва	905
158. Індекс споживчих цін	906

АВТОРСЬКИЙ КОЛЕКТИВ

907